

послуг».

Стосовно інших об'єктів інтелектуальної власності діють такі ж самі правила, наприклад, ч. 1 ст. 19 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», ч. 1 ст. 25 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки», ч. 1 ст. 33 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» встановлено, що права можуть бути визнані недійсними в судовому порядку. Слід додати, що п. 13 ст. 6 Закону України «Про третейські суди» закріплено, що спір не може бути передано на розгляд третейському суду, якщо за результатами розгляду виконання рішення третейського суду потребуватиме вчинення відповідних дій органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими чи службовими особами та іншими суб'єктами під час здійснення ними владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень.

Отже, можна зробити висновок, що альтернативне вирішення спорів для спорів в сфері ІВ можливе лише для спорів, пов'язаних із виконанням (невиконанням або неналежним виконанням) договірних зобов'язань (договори мають бути не пов'язані із оформленням і переданням майнових прав).

*Ханик-Посполітак Р. Ю.,
завідувачка кафедри галузевих
правових наук НаУКМА,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРИНЦИПИ ПОЗАСУДОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ

Створення та діяльність інституцій, що покликані вирішувати спори/конфлікти у позасудовому порядку (надалі – АВС), не може бути хаотичним, а повинно базуватися на певних правових принципах.

Як відомо, АВС як «феномен» (так його іноді називають в літературі) виник в США ще у 60-роках минулого століття. Але свого розвитку АВС набули в останні роки двадцять.

Напрацювання видів, схем АВС та принципів на яких повинні базуватися АВС не є чимось притаманним лише США чи Європейському Союзу. Даному питанню приділяють увагу майже в усіх країнах світу і давно.

Наприклад, ще у 1997 році Австралійський уряд розробив стандарти щодо альтернативних схем вирішення спорів, які застосовуються у бізнесі, захисті

прав споживачів та вирішення спорів з державними органами.

Існувала й низка приватних ініціатив щодо напрацювання принципів АВС, які можна застосувати в глобальному світовому ринку. Наприклад, ще у 2003 році Глобальний бізнес-діалог з питань електронної торгівлі (GBDE) прийняв угоду про керівні принципи для АВС в сфері споживчих спорів, що виникають з «електронних» угод (GBDE, 2003)¹².

Існують базові принципи Світового банку щодо АВС 2011¹³. Крім того у 2014 році GSDRC¹⁴ були спеціально розроблені АВС у сфері бізнесу для країн що розвиваються¹⁵.

Україна підписала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом у 2014 році. Тому, в першу чергу, при напрацюванні законодавчих актів щодо врегулювання АВС зобов'язана імплементувати положення відповідних актів ЄС у свою систему законодавства.

Якщо проаналізувати європейські документи, які стосуються питання АВС, то можна прослідкувати певну їх історичну трансформацію.

Закріпленню принципів АВС в ЄС було присвячено наступні документи, які уже втратили чинність, але вплинули на теперішню систему принципів, на яких базуються інституції АВС:

1) Рекомендація Комісії 98/257/ЄС від 30 березня 1998 року про принципи, застосовні до органів, відповідальним за позасудовий врегулювання суперечок споживачів¹⁶;

2) Рекомендація Комісії 2001/310/ЄС від 4 квітня 2001 року про принципи позасудовий органів, що беруть участь в консенсусній дозволу споживчих спорів¹⁷.

Подальший розвиток європейського законодавства в частині АВС знайшов своє відображення вже не в рекомендаціях, а у Директиві ЄС. На даний час в ЄС питанням врегулювання принципів АВС присвячена Директива 2013/11/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 травня 2013 року про альтернативні

¹² CI/GBDe Agreement on ADR Guidelines - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.gbd-e.org/ig/cc_top.html

¹³ Alternative dispute resolution guidelines - World Bank. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://documents.worldbank.org/curated/en/108381468170047697/Alternative-dispute-resolution-guidelines>.

¹⁴ GSDRC є консорціум організацій з поєднанням досвіду в галузі управління, соціального розвитку, конфліктів і гуманітарних питань.

¹⁵ Alternative dispute resolution for businesses in developing countries. -- [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.gsdrc.org/publications/alternative-dispute-resolution-for-businesses-in-developing-countries>.

¹⁶ Commission Recommendation 98/257 /EC of 30 March 1998 on the principles applicable to the bodies responsible for out-of-court settlement of consumer disputes. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31998H0257>.

¹⁷ Commission Recommendation of 4 April 2001 on the principles for out-of-court bodies involved in the consensual resolution of consumer disputes. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32001H0310>.

способи вирішення спорів у сфері захисту прав споживачів.¹⁸

Проаналізувавши, зазначені документи, можна констатувати наступне:

1) як правило дані документи регулюють АВС в сфері захисту прав споживачів;

2) основними принципами АВС є: доступність, незалежність та неупередженість, прозорість, оплатність, ефективність, законність, справедливість, оперативність, свобода і професійність.

Однак, на нашу думку, незважаючи на вище зазначене, положення відповідних документів ЄС щодо принципів, що застосовують до органів відповідальних за АВС, можна й необхідно враховувати при законодавчому врегулюванні та практичному застосуванні АВС у вирішенні будь-яких приватноправових суперечок в Україні.

Отже, останнім з документів, яким врегульовано базові принципи АВС, є Директива 2013/11/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 травня 2013 року про альтернативні способи вирішення спорів у сфері захисту прав споживачів. У Директиві чітко вказано на вісім базових принципів, які Україна має обов'язково врахувати при законодавчому регулюванні АВС, а саме: професійність, незалежність та неупередженість (ст. 6), прозорість (ст. 7), ефективність (ст. 8), справедливість (ст. 9), свобода (ст. 10), законність (ст. 11).

Що ж розуміється у Директиві про АВС під «професійністю», «незалежністю» та «неупередженістю»? В ч. 1 ст. 6 Директиви зазначено: «держави-члени повинні гарантувати, щоб фізичні особи, які відповідають за АВС володіли необхідним досвідом і були незалежними та неупередженими». Директивою жодним чином не вказується, що особа має мати певну освіту, наприклад, юридичну, а вказується на те, що вона має мати необхідний досвід, щоб примирити учасників конфлікту або вказати їм на найбільш оптимальний законний спосіб його вирішення. Незалежність та неупередженість передбачає відсутність об'єктивного зовнішнього впливу або суб'єктивного внутрішнього фактору, які б перешкождали вирішенню конфлікту.

Наступним у ст. 7 Директиви названий принцип прозорості. А це означає, що діяльність АВС повинна бути зрозумілою для усіх, хто хоче нею скористатися. Інформація про відповідну установу АВС має бути у відкритому доступі.

Стосовно принципу ефективності (ст. 8 Директиви), то можна говорити, що у змісті цієї статті закладено три принципи, які об'єднано в один, зокрема: доступності, оперативності та оплатності. Відповідно до ст. 8, держава повинна забезпечити, щоб порядок АВС був легко доступний онлайн і оффлайн для

¹⁸ Directive 2013/11/EU of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013 on alternative dispute resolution for consumer disputes. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013L0011>.

обох сторін, незалежно від їх місцезнаходження (а це принцип доступності); процедура АВС була безкоштовною або за символічну плату для споживачів (принцип оплатності); рішення АВС виносилися протягом 90 календарних днів з дати, на яку установа АВС отримав повний пакет документів по скарзі (принцип оперативності).

З точки зору забезпечення принципу справедливості держава, відповідно ст. 9 Директиви, повинна передбачити в законодавстві, що сторони мають можливість протягом розумного періоду часу висловити свою точку зору, отримати від АВС аргументи, докази, документи й факти, що висунуті іншою стороною та будь-якими заявами і думками експертами, та мати змогу прокоментувати їх.

Принцип свободи (ст. 10) полягає в тому, щоб угода між споживачем і торговцем щодо подачі скарги в АВС не була обов'язковою для споживача, якщо вона була укладена до виникнення суперечки, і якщо вона позбавляє споживача його права на звернення до суду з позовом для врегулювання спору. Крім цього, сторони повинні бути поінформовані про обов'язковість рішення АВС до початку розгляду спору та дати на це згоду. На нашу думку, положення цієї статті Директиви в українській практиці повинні застосовуватися лише до суперечок із захисту прав споживачів. Для суб'єктів господарювання можна передбачити обов'язковість, а краще «зв'язаність» відповідною угодою.

І остатнім у Директиві у ст. 11 закріплено принцип законності. У випадку, якщо рішення буде нав'язуватися для споживача, то воно не повинно призводити до позбавлення споживача права на захист, що надається йому відповідно до положень, які передбачені законом. Рішення установи АВС повинно базувати на нормах права.

Проте, Директива не закріплює важливого, як на нашу думку, принципу конфіденційності. Оскільки, дуже часто учасникам суперечки важливим є те, щоб інформація про спір та сам факт і зміст правовідносин не була поширена третім особам. Це у свою чергу може сприяти підтриманню ділової репутації та підтриманню подальших ділових стосунків між учасниками суперечки.

Отже, українському законодавцю не потрібно «перейматися» видумуванням принципів, на яких повинно базуватися АВС. Ці принципи давно розроблені та опрацьовані міжнародною та європейською практикою. В силу підписання Угоди про асоціацію, саме принципи, закріплені у Директиви 2013/11/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 травня 2013 року про альтернативні способи вирішення спорів у сфері захисту прав споживачів обов'язково повинні бути відображені в українському законодавстві при врегулюванні АВС.